

הרב מיכאל רוזנצווייג – מקורות להקדמה ליבמות בענין מצות יבום

Page 1 of 8 – YIJE 5772 – Set 1

- 1 דברים פרק כה
- 2 (ה) כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה לו
3 לאשה ויבמה:
- 4 (ו) והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל:
- 5 (ז) ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם
6 בישראל לא אבה יבמי:
- 7 (ח) וקראו לו זקני עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה:
- 8 (ט) ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא
9 יבנה את בית אחיו:
- 10 (י) ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל: ס
- 11
- 12 רש"י דברים פרק כה
- 13 (ה) כי ישבו אחים יחדו - שהיתה להם ישיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו:
- 14 יחדו - המיוחדים בנחלה, פרט לאחיו מן האם:
- 15 (ו) והיה הבכור - גדול האחים הוא מייבם אותה:
- 16 אשר תלד - פרט לאילונית שאינה יולדת:
- 17 יקום על שם אחיו - זה שייבם את אשתו יטול נחלת המת בנכסי אביו:
- 18 ולא ימחה שמו - פרט לאשת סריס ששמו מחוי:
- 19
- 20 רמב"ן דברים פרק כה
- 21 (ה) ענין היבום וסודו והחליצה וטעמה, כבר הזכרתים (בראשית לח ח):
- 22 (ו) וטעם והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת - איננו כפשוטו שיקראו הבן הראשון בשם המת ראובן או
23 שמעון כמוהו, שהרי בבעז נאמר כן (רות ד י) ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשער מקומו, ולא קראו אותו מחלון.
24 אבל הכתוב הזה על דרך האמת הבטחה, והנה הוא כפשוטו. וסמכו בו רבותינו (ספרי קנו, יבמות כד א) מדרש,
25 שיהא גדול האחים מיבם, ושהאילונית אינה מתיבמת, וכן אשת הסריס ששמו מחוי. וזה כולו אסמכתא, כי
26 האילונית ואשת הסריס מגופיה דקרא נפקי:
- 27 ספורנו דברים פרק כה
- 28 (ה) ויבמה. יסיר אותה מהיות עוד יבמתו אבל תהיה כאשתו לכל דבר אפילו לגרשה בגט ולהחזירה:

הרב מיכאל רוזנצווייג – מקורות להקדמה ליבמות בענין מצות יבום

Page 2 of 8 – YIJE 5772 – Set 1

- 1 (ו) ולא ימחה שמו מישראל. שיהיה הולד נחשב אצל ה' יתעלה קיום פריה ורביה למת שהרי נולד ע"י קדושו של
2 מת ואין היבם צריך לקדשה קדושין אחרים וזה מאס אונן בשנאתו את אחיו ובזאת היה עליו קצף:
- 3 (ט) ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. ראוי הוא לזה הבזיון מאחר שלא חפץ להשלים בנין הבית
4 שהתחיל לבנות אחיו בקדושו כאמרם ז"ל לא קראתי לאשתי אלא ביתי (שבת קיח, ב):
- 5 אבן עזרא דברים פרק כה
- 6 (ה) כי ישבו אחים יחדיו - גם הם אמרו, כי אינם אחים ממש, כי אם קרובים, והביאו ראיה מבוועז, ולא אמרו כלום,
7 כי אין שם זכר יבום כי אם גאולה, ומה טעם להזכיר יחדו ואם היו במדינה אחת, או בחצר אחד או שהיו אוהבים זה
8 את זה? ואמר, כי הנה הכתוב אמר ויבמה, וזה אות כי איננה יבמה כי אם בשם, כמו שבה יבמתך (רות א, טו).
9 והנה נואלו ונסכלו, כי הנה מפורש בבני יהודה ויבם אותה (ברא' לח, ח), והוא יבמה, גם יבמתך (רות א, טו),
10 בעבור היותן לשני אחים. וכל איש דעת ידע כי המצות שנתנו למשה שהם מצות לא תעשה, לא היו אסורות קודם
11 לכן. ואילו היה אדם מונע עצמו מהן קודם משה, לא היה הדבר רע בעיני השם. אף כי שכתב, כי את כל התועבות
12 האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם (ויקרא יח, כז), ולא מצאנו נביא שהזהירם. והנה הכתוב אמר על אונן שלא נתן
13 זרע לאחיו, וירע בעיני ה' (ברא' לח, י). על כן אנחנו נסמוך על הקבלה שהם אחים ממש. ו
- 14 חזקוני דברים פרק כה
- 15 ויבמה מתבות שיש בה שני פנים בפרושם זה למפרע מזה כעין דשן לדשנו וכיוצא בהם פירוש יעביר ויסיר היבום
16 ותהיה אשתו.
- 17 רבינו בחיי דברים פרק כה
- 18 (ו) והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת. ע"ד הפשט בכתוב הזה הוא דרך הקבלה: כי הבכור אשר תלד
19 אשת המת יקום על שם אחיו המת, ואין זה שם ממש שיהיה שמו כשמו, אלא יקום על שם אחיו המת בנפש ידבר
20 הכתוב, זהו שאמר: ולא ימחה שמו מישראל, שאם לא יקום ימחה שמו מישראל סבא, וזה מבואר. ומה שפירשו בו
21 רז"ל: (יבמות כד א) והיה הבכור אשר תלד, אמו של מת, הוא יקום בנכסים על שם אחיו המת ויזכר שם המת
22 בנחלתו, אין זה פשוטו של מקרא, אבל הוא מדרש לרז"ל ומשם הוכיחו שמצוה בגדול ליבם, וזהו שהזכיר לשון
23 "בכור".
- 24 (ט) וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו. יצריכנה הכתוב חליצת הנעל והרקיקה בפניו, כלומר שתרוק בפניו בקרקע
25 ואמרו רז"ל: (שם קו ב) רוק הנראה לעיני הדיינין.
- 26 וע"ד הפשט: בטעם מצות היבום כדי שישאר הממון בבית המת ולא ימשול זר על אשתו ועל נכסיו, כענין שכתוב:
27 לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר, כי בזה אומדין דעתו של מת כי הוא רוצה שימשול אחיו על נכסיו ועל אשתו
28 יותר מאחר כיון שאין לו זרע שיירשנו, זה טעם היבום. וטעם החליצה, כי כל זמן שהיבם רוצה ליבם הנה הוא
29 מקיים זרע לאחיו ונראה כאילו אחיו חי, וכשאינו מיבם ואינו מקיים זרע לאחיו נראה שאחיו מת וצריך הוא שיתאבל
30 עליו, ולכך היבמה תחלוץ המנעל שהוא סימן אבלות כאילו מתאבל על אחיו המת.
- 31 וע"ד המדרש: מצות היבום הוא מכלל החקים, והוא שדרשו רז"ל רוק היבמה מכלל החקים, שכן כתוב: (ויקרא יט,
32 יט) "את חקותי תשמרו", דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבים עליהם, ואלו הן: שעטנז, ובשר חזיר, ורוק
33 היבמה, והרבעת כלאים, ושור הנסקל, ועגלה ערופה, וצפרי מצורע, ופטר חמור, ובשר בחלב, ושעיר המשתלח,
34 ופרה, כן דרשו במדרש תנחומא בסדר ואלה המשפטים (ז).

- 1 וע"ד הקבלה: מצות היבום תועלת גדולה לנפש המת, וידוע כי תגדל הנאת הנפש כשהיא מתגלגלת במי שהוא
2 קרוב מן המשפחה יותר לפי שיש לו שייכות גדול עמו, ומזה אמרו רז"ל: (יבמות יז ב) כי ישבו אחים יחדו, פרט
3 לאח שלא היה בעולמו שלא היה להם ישיבה אחת בעולם, ואין זה חייב ליבם, והטעם לפי שלא הכירו מעולם ולא
4 היה לו שום שייכות עמו. וטעם החליצה שאמר: וחלצה נעלו, כי כשאין היבם רוצה ליבם הלא נחשב לו לאכזריות
5 שהרי אינו רוצה בתועלת נפש אחיו, והדין הראוי בזה שתחלוץ לו היבמה נעלו מעל רגלו לסימן ורמז שהוא מסתלק
6 ונשמת מן האחווה, וזהו לשון "וחלצה", מלשון: (הושע ה, ו) "חלץ מהם", ולשון "נעלו" כי הוא נועל דלת בפני נפש
7 אחיו המת. אמר "מעל רגלו" לפי שהרגל הוא סבת ההליכה, וכן זה סבה שתלך נפש אחיו למשפחה אחרת. וענין
8 "וירקה" כי הרקיקה הנמאסת תרמוז לדבר הנמאס המתגלגל מן הגוף דרך חוט השדרה שהנפש מתלבשת
9 ומתעטפת בו, ולכך הצריכו חכמי האמת ז"ל להיות הרוק תפל קודם שתאכל היבמה כדי שלא יהיה מצד האכילה
10 אלא מן הלחות שבגופה, כעין אותו דבר הנמאס הבא מלחות הגוף, והיה היבם אכזרי ונמאס בעיני הבריות כאשר
11 לא יחפוץ ליבם, ועל כן ראוי הוא שיקרא בישראל בשם הזה "בית חלוץ הנעל".
- 12 וצריך אתה לדעת כי הענין הזה חסד המקום על ישראל כדי שיזכו כל הנפשות לאור באור העליון, וכמו שאמרו
13 רז"ל: (סנהדרין צ א) כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. והענין הזה תמצאנו במליצת אליהוא מפורש שאמר: (איוב
14 לג, כט - ל) "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר, להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים", יאמר הכתוב:
15 פעמים שלש היא מאירה מאור החיים אשר על פני האדמה כדי להשיבה מני שחת, ומפורש ג"כ מפי הקב"ה
16 בעצמו שאמר לאיוב לקיים דברי אליהוא: (איוב לח, יג - יד) "לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה, תתהפך
17 כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש", יאמר: המימך צוית כמוני לאחוז בכנפות הארץ ולנער הרשעים ממנה ולהעמיד
18 אחרים תחתיהם, ותתהפך הארץ מהם כחומר חותם שהוא מתהפך ומשתנה לצורות משתנות ויתיצבו כל אחד
19 ואחד מהרשעים באדם שהוא לבוש בגדים חדשים. ואחרי כל הבאורים האלה יוכל האדם להעיד שהמצוה הזאת
20 שהיא מצות היבום מיוסדת על הענין הזה ואי אפשר לשום חולק לחלוק בזה מדרך הסברא, לפי שהענין קבלה מפי
21 החכמים והחכמים מפי הנביאים עד משה מסיני.
- 22
- 23 בראשית פרק לח
- 24 (ו) ויקח יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר:
- 25 (ז) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יקוק וימתהו יקוק:
- 26 (ח) ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך ויבם אתה והקם זרע לאחריך:
- 27 (ט) וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו:
- 28 (י) וירע בעיני יקוק אשר עשה וימת גם אתו:
- 29 (יא) ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו ותלך תמר
30 ותשב בית אביה:
- 31 (כו) ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה לשלה בני ולא יסף עוד לדעתה:

32

33

הרב מיכאל רוזנצווייג – מקורות להקדמה ליבמות בענין מצות יבום

Page 4 of 8 – YIJE 5772 – Set 1

- 1 רמב"ן בראשית פרק לח
- 2 (ח) ויבם אותה והקם זרע לאחייך - הבן יקרא על שם המת, לשון רש"י. ואין זה אמת, כי במצות התורה נאמר גם כן
- 3 (דברים כה ו) יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל, ואין היבם מצווה לקרא לבנו כשם אחיו המת, ואמר
- 4 בבועז וגם את רות המואביה אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת מעם
- 5 אחיו ומשער מקומו ותקראנה אותו עובד לא מחלון (רות ד י):
- 6 ועוד, שאמר וידע אונן כי לא לו יהיה הזרע, ומה הרעה אשר תבא עליו עד כי השחית זרעו מפניה אם יקרא שם בנו
- 7 כשם אחיו המת, ורוב בני האדם מתאווים לעשות כן. ולא אמר הכתוב "ויאמר אונן" אבל אמר וידע אונן כי לא לו
- 8 יהיה הזרע, כי ידיעה ברורה היתה לו בזה שלא יהיה לו הזרע:
- 9
- 10 אבל הענין סוד גדול מסודות התורה בתולדת האדם, ונכר הוא לעיני רואים אשר נתן להם השם עינים לראות
- 11 ואזנים לשמוע. והיו החכמים הקדמונים קודם התורה יודעים כי יש תועלת גדולה ביבום האח, והוא הראוי להיות
- 12 קודם בו ואחריו הקרוב במשפחה, כי כל שארו הקרוב אליו ממשפחתו אשר הוא יורש נחלה יגיע ממנו תועלת:
- 13 והיו נוהגים לישא אשת המת האח או האב או הקרוב מן המשפחה. ולא ידענו אם היה המנהג קדמון לפני יהודה.
- 14 ובבראשית רבה (פה ה) אמרו כי יהודה התחיל במצות יבום תחלה, כי כאשר קבל הסוד מאבותיו נזדרז להקים
- 15 אותו. וכאשר באתה התורה ואסרה אשת קצת הקרובים, רצה הקב"ה להתיר איסור אשת האח מפני היבום, ולא
- 16 רצה שידחה מפניו איסור אשת אחי האב והבן וזולתם, כי באח הורגל הדבר ותועלת קרובה ולא בהם, כמו
- 17 שהזכרתי:
- 18 והנה נחשב לאכזריות גדולה באח כאשר לא יחפוץ ליבם, וקוראים אותו בית חלוץ הנעל (דברים כה י) כי עתה חלץ
- 19 מהם, וראוי הוא שתעשה המצוה זאת בחליצת הנעל. וחכמי ישראל הקדמונים מדעתם הענין הנכבד הזה, הנהיגו
- 20 לפנים בישראל לעשות המעשה הזה בכל יורשי הנחלה, באותם שלא יהיה בהם איסור השאר, וקראו אותו גאולה,
- 21 וזהו ענין בועז וטעם נעמי והשכנות. והמשכיל יבין:
- 22 (יא) וטעם שבי אלמנה בית אביך - שתנהגי אלמנותיך שם עד יגדל שלה, רמז לה התאבלי ולבשי בגדי אבל ואל
- 23 תסוכי שמן כאשר חגורת שק על בעל נעוריה עד שיגדל שלה ויבם אותך, כי כן המנהג במתיבמת, כי היוצאת
- 24 וחפצה להנשא לאיש זר לובשת בגדי אבל ימים מעט כפי המנהג, ומתנחמת ולובשת שנים, ותכס בצעיף ותתעלף
- 25 עד שתנשא לאיש:
- 26 כי אמר - כלומר היה דוחה אותה בקש, שלא היה בדעתו להשיאה לו. כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו, כי מוחזקת
- 27 היא זו שימותו אנשיה, לשון רש"י. ולא ידעתי למה יתבייש יהודה המושל בדורו מן האשה הזאת ולא יאמר אליה
- 28 לכי לשלום מביתי, ולמה יטעה אותה, והיא אסורה לשלה, כמו שאמרו (יבמות סד ב) בנשואים בתרי זמני הויא
- 29 חזקה. ועוד, כי בהיותו מקפיד על זנוניה לחייב אותה שריפה נראה שהיה חפץ בה להיותה בביתו. ורחוק הוא שלא
- 30 שמע יהודה כי בניו חטאו וישלחם ביד פשעם ואין לתמר בהם חטא:
- 31 והנכון בעיני שהיה שלה ראוי ליבם, אבל לא רצה אביו שייבם אותה ועודנו נער פן יחטא בה כאחיו אשר מתו
- 32 בנעוריהם, כי נערים היו, אין לאחד מהם שנים עשרה שנה, וכאשר יגדל וישמע למוסר אביו אז יתננה לו לאשה.
- 33 וכאשר המתנה ימים רבים וראתה כי גדל שלה בעיניה, והוא עודנו נער לאביו כי אין לו עשר שנים והיה ממתין לו
- 34 עוד, אז מהרה תמר ברב תאותה להוליד מזרע הקדש ועשתה המעשה הזה:
- 35
- 36

הרב מיכאל רוזנצווייג – מקורות להקדמה ליבמות בענין מצות יבום

Page 5 of 8 – YIJE 5772 – Set 1

- 1 רמב"ן בראשית פרק לח
- 2 (כד) ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף - אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משום רבי מאיר, תמר בתו של
- 3 שם היתה שהוא כהן לפיכך דנוה בשריפה (ב"ר פה י). זה כתב רש"י, ולא פירשו:
- 4 ואני לא ידעתי הדין הזה, שבת כהן אינה חייבת שריפה אלא בזנות עם זיקת הבעל, ארוסה או נשואה, כמו
- 5 שמפורש בגמרא בסנהדרין (נא ב), אבל בת כהן שומרת יבם שזינתה אינה במיתה כלל, ובין בת ישראל ובין בת
- 6 כהן אינה אלא בלאו גרידא. ואם תאמר שהיה היבום נוהג בבני נח, והיא להם בכלל אשת איש, ואזהרה שלהם זו
- 7 היא מיתתם (שם נח ב), והלא הם אומרים (ב"ר פה ה) שיהודה התחיל במצות יבום תחלה, וכן בגמרא סנהדרין
- 8 (נז ב) מוכיח שאין יבמה בבני נח חייבת כלל:
- 9 ונראה לי שהיה יהודה קצין שוטר ומושל בארץ, והכלה אשר תזנה עליו איננה נדונת כמשפט שאר האנשים, אך
- 10 כמבזה את המלכות, ועל כן כתוב ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף, כי באו לפניו לעשות בה ככל אשר יצוה, והוא חייב
- 11 אותה מיתה למעלת המלכות, ושפט אותה כמחללת את אביה לכבוד כהונתו, לא שיהיה דין הדיוטות כן:
- 12 ועל דרך הפשט יתכן שהיה משפטם כנהוג היום במקצת ארצות ספרד שהאשה אשר תזנה תחת אישה מוסרין
- 13 אותה לבעלה והוא דן אותה למיתה או לחיים כרצונו, והנה היתה מיועדת לשלה בנו והיא להם כאשת איש
- 14 בנימוסיהם:
- 15 (כו) צדקה ממני - צדקה, בדבריה. ממני, היא מעוברת. ורבותינו דרשו (סוטה י ב) שיצאה בת קול ואמרה ממני
- 16 ומאתי יצאו הדברים, לשון רש"י. והנכון שהוא כמו צדיקים וטובים ממנו (מ"א ב לב), ויאמר אל דוד צדיק אתה ממני
- 17 כי אתה גמלתני הטובה ואני גמלתיך הרעה (ש"א כד יז), צדקה במעשיה יותר ממני, כי היא הצדקת ואני החוטא
- 18 אליה שלא נתתיה לשלה בני. והטעם כי שלה הוא היבם ואם לא יחפוץ לקחת את יבמתו, אביו הוא הגואל אחריו,
- 19 כאשר פירשתי למעלה (בפסוק ח) בדין היבום:
- 20 ולא יסף עוד לדעתה - אחרי שהקים זרע לבניו לא רצה להיות עמה עוד אף על פי שהיה ברצונו, כי איננה אסורה
- 21 עליו והיתה אשתו כמשפט היבמים. וזה טעם האומר (סוטה י ב) לא פסק, כתיב הכא ולא יסף, וכתוב התם (דברים
- 22 ה יט) קול גדול ולא יסף:
- 23 אבן עזרא בראשית פרק לח
- 24 (ח) ויבם אותה טעמו אחר שאתה יבמה, הראה היבום, וזהו בא אל אשת אחיך. ובפרשת כי ישבו אחים יחדו (דבר'
- 25 כה, ה) אאריך מעט, אם ד' יאריך ימי עד הגיעי שם:
- 26 (ט) כי לא לו יהיה הזרע לא יקרא בשמו, כטעם והיה הבכור אשר תלד (דברים כה, ו).
- 27 חזקוני בראשית פרק לח
- 28 (ז) וימתהו לא היה שוכב עמה כדרכה פן תהר ולשניהם היתה בתולה לפיכך לא חטא בה יהודה כי לא היתה בעולת
- 29 בעל. חז"ק איך נענשו הרי עדיין לא הגיעו לכלל עשרים להיותם בני עונשין.
- 30 (ח) ויבם אותה מתיבות המשמשות בנין וסתירה כמו פארות תפאר מסעף פארה בסעיפותיו קננו כלומר הסר ממנה
- 31 היבום להיות לך לאשה.
- 32 (ט) וידע אונן כסבור היה, כמו הידוע נדע איקוד"א בלע"ז. כי לא לו יהיה הזרע וגו' אמר בלבו אם אבא אל אשת
- 33 אחי אשחית את ארצי שלא אמצא מי חורשה ומי זורעה. לבלתי נתן זרע לאחיו לא רצה לתת זרע השדה לאחיו
- 34 שלא רצה להשחית נחלתו. כמו שמצינו גבי רות ויאמר הגואל לא אוכל לגאול פן אשחית נחלתי.

הרב מיכאל רוזנצווייג – מקורות להקדמה ליבמות בענין מצות יבום

Page 6 of 8 – YIJE 5772 – Set 1

- 1 חזקוני בראשית פרק לח
- 2 ולא יסף עוד לדעתה ולא פסק עוד מלבא אליה כי מתחלה בא עליה לשם קדושי יבום לדעתה כדאמרינן לעיל. וי"א
- 3 שבאותו הדור לא היו מקדשין אלא בביאה וקידושי ביאה אינן קדושין אלא לנבעלת כדרכה וער ואונן שלא כדרכה
- 4 שמשו נמצאת שלא היתה כלתו. ד"א ולא יסף לא הוסיף כסבור קטלנית היא. ד"א בוש על שהיתה כלתו. ואם אתה
- 5 מפרשו לא פסק לא היה לו לכתוב לדעתה אלא מדעתה.
- 6 ספורנו בראשית פרק לח
- 7 (ט) כי לא לו יהיה הזרע. ידע שלא היה הוא לבדו הזוכה בכל אותה המצוה שהרי בקדושי אחיו יקיים הזרע ונמצא
- 8 אחיו זוכה במקצתה:
- 9 לבלתי נתן זרע לאחיו. שלא יזכה אחיו על ידו שיושג התכלית המכוון בקדושיו:
- 10 רד"ק בראשית פרק לח
- 11 (ח) ויבם אתה - נראה כי הדבר של יבום היה משפט הקדמונים קודם שנתנה התורה:
- 12 רבינו בחיי בראשית פרק לח
- 13 (יא) עד יגדל שלה בני. מפני שלא היה שם אח גדול ממנו, אמר לה: עד יגדל שלה בני, אבל אם היה שם אח גדול
- 14 לא היה אומר: עד יגדל שלה. מכאן אמרו רז"ל: (יבמות לט א) תלה בקטן עד שישגדל, או בגדול עד שיבא ממדינת
- 15 הים, או בחרש או בשוטה עד שישתפה, אין שומעין לו. ומה שאמר הכתוב: (רות א, יא) "שובנה בנותי למה תלכנה
- 16 עמי העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים", ויש שסוברין מכלל שאילו היה לה בנים במעיה שנולדו אחר מיתת
- 17 אחיהם בני יבום הם, אינו כן, שהרי בפירוש אמר הכתוב: (דברים כה, א) "כי ישבו אחים יחדו", שהיתה להם
- 18 ישיבה אחת בעולם, פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו:
- 19 חידושי הרמב"ן מסכת יבמות דף צח עמוד א
- 20 וה"ה נמי בעריות דאישות כגון אשת קרובים דמותרות בגיותן, דגבי עריות קיחה כתיב בהו ואינהו קיחה לית להו,
- 21 ולא גמרינן מדאשכחן להו אישות באב, דחדוש הוא דהא אפקרינהו רחמנא לזרעייהו כדפרישית, והרי יעקב נשא
- 22 שתי אחיות ואלמלא היו אסורות היו חכמים צריכין לפרש שלא היו אחיות מן האם ולא פירשו כן בשום מקום, והרי
- 23 יהודה אמר על תמר כלתו צדקה ממני ואלו היתה אסורה משום כלה אכתי חייבת היא מיתה דעריות, והא דכתיב
- 24 ולא יסף עוד לדעתה, מפני שהיתה זקוקה ליבם והוא שלה לפי מה שהיו נוהגין ביבומין, ודקתני כל ערוה שב"ד
- 25 ישראל ממיתין עליה בן נח מוזהר עליה אעריות דשאר קאי ולא אעריות דאישות, תדע דקא מקשי אבל חייבי
- 26 כריתות לא והתניא וכו' ולא מקשי נמי מגופה דהא איכא חייבי מיתות דאישות כגון אשת אב וכלתו דישראל ממיתין
- 27 עליהן ולבני נח שריין לאידך ברייתא, אלא ש"מ לכולי עלמא אישות לית להו אלא אשת אב שנבעלה שנתרבתה
- 28 בהן לדברי ר' עקיבא.
- 29 חידושי הרשב"א מסכת יבמות דף צח עמוד א
- 30 חדוש הוא דלדידהו קורבא דאישות לית להו אלא בעולת בעל בלבד הוא דאית להו, ותדע לך שהרי יהודה אמר על
- 31 תמר כלתו צדקה ממני ואלו היתה אסורה לו משום כלה אכתי חייבת מיתה היא משום ערוה לכ"ע דהא ב"ד של
- 32 ישראל ממיתין עליה אלא ודאי עריות דאישות דקרובים לית להו, ומיהו אין תמר ראייה דמותרת היתה לו ליהודה
- 33 דבר תורה משום יבמה דקודם התורה היה יבום מותר בקרובין אלא שרצה יהודה לנהוג בה כדרך שצותה התורה
- 34 באחים לא באב שהאח עיקר ובקי היה בענינו, ויורה על זה בועז, כנ"ל.

הרב מיכאל רוזנצווייג – מקורות להקדמה ליבמות בענין מצות יבום

Page 7 of 8 – YIJE 5772 – Set 1

- 1 חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף צז עמוד ב
- 2 אבל שום איסור אחר דמחמת אישות לית להו, דהא אחות אשה שריא להו, ראייה לדבר מיעקב אבינו שנשא שתי
- 3 אחיות, וכן מותר בכלתו כדמוכח מיהודה שבא על תמר ואמר צדקה ממני, ולא מצינו שהותר להם איסור ערוה
- 4 משום מצות ייבום ואפילו תאמר כי דרך ייבום עשה כן יהודה,
- 5 תלמוד בבלי מסכת יבמות דף ה עמוד ב
- 6 ממילה ותמיד, שכן ישנו לפני הדבור,
- 7 חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף ה עמוד ב
- 8 מה להנך שכן ישנן לפני הדבר. פרש"י ז"ל אבל מצות יבום אינה לפני הדבר, פי' לפי דאע"ג דחזינן ליהודה ואבות
- 9 שהיו נוהגין בה, לאו בתורת מצוה היא אלא כדרך שקיים אברהם אבינו ע"ה אפילו ערובי תבשילין.

- 1 מלבי"ם דברים פרק כה
- 2 (ה) קנה כי ישבו וגו'. ענין היבום הוזכר במעשה ער ותמר. וכאן. ובענין בועז ורות, ובכל א' מהשלשה בא באופן
- 3 אחר, ויתבאר ע"פ ב' הקדמות, א) שענין היבום הוא על ב' פנים, הא' כשתלד זרע מהיבם והזרע יחשב להמת, וזה
- 4 יקרא הקמת שם בישראל, ולא ימחה שמו מישראל, והב' שאשת המת תהיה לו לאשה וגם נחלת המת תהיה לו
- 5 ונקרא שם המת על נחלתו ע"י שאשת המת תבא ותצא בנחלתו כמקדם וזה יקרא הקמת שם בנחלה שלא יכרת
- 6 שמו מאחיו ומשער מקומו. וההבדל ביניהם, כי הקמת שם בזרע הוא תכלית המכוון במצות יבום. אבל לא תוכל
- 7 להיות רק כשהזרע אשר תלד מהיבם הוא בעת אשר תקרא עוד בשם אשת המת, אבל אחר שתקרא בשם אשת
- 8 היבם אז א"א שאשת אחד תלד בנים ע"ש אחר, והקמת שם בנחלה אינה תכלית היבום מפני שאיננה רק הקמת
- 9 שם באחיו ובשער מקומו אבל תוכל להיות אף גם כשתקרא בשם אשת היבם, והקדמה הב' כמאמרם ז"ל שקיים
- 10 אאע"ה כל התורה ואחריו יצחק ויעקב והשבטים, אבל הם לא קיימו כאשר אנחנו מקיימים בחוק ולא יעבור, ומצות
- 11 ל"ת לא תוכל להדחות מפני מ"ע באין גבול וחוק, וגם קיום העשה י"ל גבול וחוק עת זמן שהוא קיום המ"ע, וא"א
- 12 שמ"ע א' תמשך קיומה זמן רב. ר"ל עת ומשך מעשהו, ואז תהיה נגמרת, אבל קודם מ"ת הן מ"ע והן מל"ת לא היו
- 13 בחוק ולא יעבור רק היו מתנהגים בהם כפי בינת ה' אשר חנן אותם לבא בהם לתכלית כונת השי"ת. ועתה יובן
- 14 הדבר כי קודם מ"ת כאשר איסור אשת האח לא היה מנגד למצות היבום. וגם מצות היבום היה באפשרי להמשיך
- 15 עד עת שתוליד בן. לכן היה באפשרי שאשת המת תשאר בשם אשת המת עד שילדה בן מהיבם ואז היה נגמר
- 16 מצות היבום כשנעשה תכלית המכוון ואחרי התכלית אז נשארה אסורה להיבם משום אשת האח, אבל אחר מ"ת
- 17 א"א שתקרא בשם אשת המת שהוא אשת האח עד שתלד, מפני שאיסור אשת אח לא יוכל להדחות באין גבול לכן
- 18 לא יתכן שמצות היבום תמשך עד עת שתלד, ורק שהתורה אמרה שרק ביאה ראשונה יבא עליה בשם אשת המת
- 19 אבל אחרי הביאה נעשית כאשתו. וכאלו לא היתה כלל בשום פעם אשת האח. וקיום מצות יבום הוא רק בביאה
- 20 ראשונה אבל אח"כ אינה מצוה. וגם אינה אסורה עליו מפני שכן אמרה התורה שמביאה ראשונה והלאה היא
- 21 אשתו. ונמצא אם יקרה שתלד בן מביאה הראשונה אז בא תכלית כוונת מצות היבום שהוא הקמת שם בזרע. אבל
- 22 אם לא ילדה מביאה הראשונה באופן הזה לא היה רק קיום הקמת שם בנחלה, וזהו רק באשת האח שהתורה
- 23 צותה כן שתקרא בביאה ראשונה בשם אשת המת ואמרה שיבא עליה בשם אשת האח, אבל בשארי הקרובים לא
- 24 בא הצווי ע"ז, אף שאשת המת איננה מהערויות שאסורה עליו אחרי מות בעלה. אבל כל אשת איש כשמת בעלה
- 25 אם לא נאמר שבמותו איננה עוד אשת המת לא היתה יכולה להנשא כלל, ורק מפני זה מותרת מפני שאנו אומרים
- 26 שבמות בעלה פקע האישות, ונמצא כי הקמת שם בזרע בשארי קרובים לא יתכן כלל רק הקמת שם בנחלה. ועתה
- 27 נעתיק את הכתובים מכל המקומות ונראה שכנים ואמתים הדברים: (בראשית ל"ח ח') ויאמר יהודה "בא אל אשת
- 28 אחיך", כי הביאה תהיה אל אשת אחיך, "ויבם אותה" אף אחר הביאה תהיה לך בתורת יבמה. ועד מתי תהיה כך
- 29 עד "והקם זרע לאחיך" שאז תגמר מצות היבום ותשאר אשת האח,
- 30 תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ב עמוד א
- 31 /מתני'/. האשה נקנית בשלש דרכים, וקונה את עצמה בשתי דרכים. נקנית בכסף, בשטר, ובביאה. בכסף - בית
- 32 שמאי אומרים: בדינר ובשוה דינר, ובית הלל אומרים: בפרוטה ובשוה פרוטה. וכמה היא פרוטה? אחד משמנה
- 33 באיסר האיטלקי. וקונה את עצמה בגט, ובמיתת הבעל. היבמה נקנית בביאה, וקונה את עצמה בחליצה, ובמיתת
- 34 היבם.
- 35 תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קמב עמוד ב
- 36 בן שנולד לאחר מיתת אביו - אינו ממעט בחלק בכורה, מאי טעמא? וילדו לו אמר רחמנא, והא ליכא. בסורא מתנו
- 37 הכי. בפומבדיתא מתנו הכי, אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא: בכור שנולד לאחר מיתת אביו - אינו נוטל פי
- 38 שנים, מאי טעמא? יכיר אמר רחמנא, והא ליתא דיכיר. והלכתא ככל הני לישני